

11. De Wijngaard - "Wat had ik nog meer kunnen doen?"

De metafoor van de wijngaard wordt op verschillende plaatsen in de Bijbel gebruikt om de relatie tussen God en zijn volk uit te drukken. In de studie van deze week worden Jesaja 5:1-4 en Matteüs 21:33-46 aangehaald, echter wel vanuit één bepaald gegeven. Misschien is dit net iets te beperkend, en is het de moeite waard om wat meer aandacht te besteden aan die teksten. De boodschap is veel concreter en praktischer dan de meer theologische benadering laat vermoeden. Een theologische benadering is vaak wel 'makkelijker', het verplicht ons tot niets...

Het lied van de Wijngaard in Jesaja 5:1-4

"¹Voor mijn geliefde wil ik zingen het lied van mijn lief en zijn wijngaard.

Mijn geliefde had een wijngaard, gelegen op vruchtbare grond. ²Hij bewerkte de grond, haalde de stenen eruit en plantte een edele druivensoort. Hij bouwde er een wachttoren, hakte ook een perskuip uit.

Hij verwachtte veel van zijn wijngaard, maar die bracht slechts wrange druiven voort.

³Welnu, inwoners van Juda en Jeruzalem, spreek recht tussen mij en mijn wijngaard. ⁴Wat kon ik meer aan mijn wijngaard doen, wat heb ik te weinig gedaan? Ik verwachtte zo veel van mijn wijngaard, waarom bracht hij slechts wrange druiven voort?

In Jesaja 5:1-4 wordt de wijngaard voorgesteld als het volk Israël (zie v. 7), geplant en verzorgd door God (*die voorgesteld wordt als 'de geliefde' - hij die geliefd is en tegelijkertijd aardig en lief is*). Hij heeft alles gedaan om deze wijngaard vruchtbaar te maken, maar in plaats van goede druiven bracht deze slechts wilde, oneetbare vruchten voort (*Hebr.: wrang, stinkend, waardeloos, zelfs schadelijk*). Dit beeld staat symbool voor Israël's ontrouw en moreel verval ondanks Gods zorg en leiding. God verwacht 'vrucht'. Het vervolg van Jesaja 5 geeft met twee woordspelingen duidelijk aan wat die vrucht is: "Hij verwachtte recht (MISHPAT - van het werkwoord 'regeren', opkomen voor het welzijn van iedereen en zeker ook van de armen en de zwakken; ijveren voor correcte omgang met elkaar, doen wat juist en normaal is), maar oogstte onrecht (MICHPACH - bloedvergieten), hij zocht rechtsbetrachting (TSEDAKAH: kan ook vertaald worden als liefdadigheid) maar vond rechtsverkrachting (TSA'AKAH: geschreeuw, noodkreten)." (v. 7)

Vanaf vers 8 volgt een zesvoudig wee waar hele concrete situaties worden aangeklaagd:

- v. 8 hebzucht, het zich onrechtmatig toeëigenen van eigendommen

- v. 11 drankzucht en liederlijkheid

- v. 18 onrecht - AWON: perversie, schuld, zonde / CHATTAH: zonde, het doel missen, de rechte weg verlaten

- v. 20 het kwade goed noemen en het goede kwaad, licht tot duister maken en het duister tot licht, van zoet bitter maken en van bitter zoet

- v. 21 wijs zijn in eigen ogen

- v. 22 drankmisbruik, corruptie

"Zij verwierpen het onderricht (TORAH) van de HEER van de hemelse machten, en verachtten de woorden van de Heilige van Israël." - v. 24

De vraag "Wat kon ik meer doen?" is een kreet waarmee uiting wordt gegeven aan frustratie en wanhoop.

1. Wat roept het beeld van een wijngaard bij u op?
2. Wie of wat is die wijngaard vandaag, in onze tijd en samenleving?
3. Hoe zou jij die 'vrucht' omschrijven? Concreet: wat vooral verwacht God vandaag van 'zijn volk'.
4. Zijn er ook 'wrange vruchten' (in de maatschappij, op wereldvlak, in christelijke kringen, ...)? Zijn er elementen in het zesvoudig wee die nog steeds actueel zijn? Welke 'goede vruchten' zouden hier tegenover moeten staan?
5. "De heer heeft alles gedaan wat mogelijk was om de wijngaard vruchtbaar te maken." Wat betekent dit concreet als je dit projecteert naar God toe? Wat deed God, wat doet God?

De parabel van de wijngaard in Matteüs 21:33-46

"Luister naar een andere gelijkenis. Er was eens een landheer die een wijngaard aanlegde en hem omheinde. Hij groef er een kuil voor de wijnpers en bouwde een uitkijktoren. Toen verpachtte hij hem aan wijnbouwers en ging op reis."

In deze gelijkenis in Matteüs 21 vertelt Jezus een vergelijkbaar verhaal. Daar waar Jesaja zich richtte tot het hele volk (en waarschijnlijk de leiders en de rijken in het bijzonder), legt Jezus de nadruk op de verantwoorde-

lijkheid van de leiders: een landheer (God) plant een wijngaard en vertrouwt deze toe aan pachters (Israëls leiders). Deze laatsten begrijpen het maar al te goed: *“Toen de hogepriesters en de farizeeën zijn gelijkenissen hoorden, begrepen ze dat hij over hen sprak.”* v. 45 Ook hier verwacht de heer vruchten die tot uiting hadden moeten komen in het volk, met de hulp van de leiders. Dezelfde vrucht als waar Jesaja het over had: recht en gerechtigheid. Of in N.T. bewoordingen: het leven volgens de principes van Gods koninkrijk waar Jezus steeds weer van getuigde, in woord en daad (zie ook Gal 5:22-23).

Echter, wanneer de tijd voor de oogst is gekomen, weigeren de pachters de vruchten af te dragen en mishandelen of doden zij de dienaren (de profeten). Ten slotte zendt de eigenaar zijn zoon, in de hoop dat zij hem zullen respecteren *“Ten slotte stuurde hij zijn zoon naar hen toe, met de gedachte: Voor mijn zoon zullen ze wel ontzag hebben.”* (v. 37). In plaats daarvan doden de pachters hem om de erfenis te grijpen. Jezus concludeert dat de wijngaard zal worden overgedragen aan anderen die wél vrucht zullen voortbrengen.

Merk op dat de vraag *“Wat kon ik nog meer doen?”* hier niet gesteld worden. Je kunt je trouwens afvragen of je die vraag uit Jesaja 5 deze parabel wel zo maar mag binnenbrengen...

Verschillen tussen beide teksten

- In Jesaja ligt de nadruk op de wijngaard zelf en haar vruchteloosheid; in Matteüs verschuift de focus naar de pachters en hun afwijzing van Gods boodschappers.
- Jesaja 5 eindigt met een algemene veroordeling van Israëls morele falen, terwijl Matteüs 21 de komst van Gods koninkrijk in een nieuwe vorm aankondigt.
- Matteüs 21 introduceert expliciet de zoon als laatste gezant, wat de christologische dimensie van de passage benadrukt.

Welke ‘vrucht’ verwacht God?

Jezus vertelt de parabel van de wijngaard kort nadat hij Jeruzalem is binnengekomen op een ezel. We zitten dus in zijn laatste week hier op aarde. De confrontaties volgen elkaar snel op, en op verschillende manieren geeft Jezus aan wat fout loopt. **21:12, 13** Jezus ‘reinigt’ de tempel die wordt vergeleken met een dorre vijgenboom (18-22), **symbool van een dorre godsdienst** (cf. Jesaja: wrange vruchten, nutteloos, schadelijk).

21: 28-32 de gelijkenis van twee zonen: de ene zegt *“ja, ik ga werken in de wijngaard”*, maar gaat niet, de ander zegt *“nee”*, maar gaat uiteindelijk toch. Niet woorden, wel daden zijn van belang. Daarna zegt Jezus dat tollenaars en hoeren voor gaan bij het binnengaan van Gods koninkrijk, omdat ze **bereid waren Johannes’ weg van de gerechtigheid te gaan.**

21:33-44 de parabel van de wijngaard

22 Een hele confrontatie met sadduceeën en Farizeeën wordt afgesloten met deze krachtige uitspraak: *“Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. ³⁸Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf. Deze twee geboden zijn de grondslag van alles wat er in de Wet en de Profeten staat.”*

23 Een hele redevoering tegen schriftgeleerden en Farizeeën, met een achtvoudig ‘wee!’ (dit betekent: helaas, zo jammer!).

6. Hoe komt de parabel bij u over? Hoe zou die eruit kunnen zien als je hem omzet naar vandaag?
7. Een wijngaard zonder vrucht... Een gemeenschap, een kerk, een godsdienst zonder vrucht... Reactie?
8. Denk samen na over het kadertje hierboven... Wat wil elk van die uitspraken of verhalen duidelijk maken? Overloop ook eens wat de schriftgeleerden en Farizeeën verweten wordt. Is een en ander nog steeds actueel? Wat is vandaag ‘zo jammer!’?

Het Godsbeeld in Jesaja en Matteüs

Ook de studie van deze week, met de teksten uit Jesaja en Matteüs zit in het kader van het thema ‘Gods liefde en gerechtigheid’. Het godsbeeld dat in beide verhalen naar voren komt, vertoont zowel continuïteit als ontwikkeling:

1. In Jesaja 5 wordt God voorgesteld als een zorgzame maar rechtvaardige eigenaar (zelfs: een geliefde en iemand die ook zelf aardig is) die alles doet om zijn wijngaard vruchtbaar te maken. Zijn teleurstelling over de slechte oogst toont zijn verlangen naar ‘vruchten’, een rechtvaardige en trouwe gemeenschap, levend volgens de TORAH. Wanneer Israël moreel faalt, volgt onvermijdelijk oordeel en straf.
2. In Matteüs 21 verschijnt God opnieuw als de eigenaar van de wijngaard, maar nu met een verhoogde nadruk op geduld en vergevingsgezindheid. Hij blijft boodschappers sturen, en zelfs zijn eigen zoon, om de

pachters tot inkeer te brengen. Dit benadrukt niet alleen Gods rechtvaardigheid, maar ook zijn genade en hoop op bekering. De afwijzing van de zoon leidt echter uiteindelijk tot een oordeel over de pachters en de overdracht van de wijngaard aan een nieuw volk dat wel vrucht draagt.

9. Hoe zou jij je godsbeeld omschrijven? En hoe ziet Jezus' godsbeeld eruit? Of ook: welk godsbeeld toont Jezus ons?

10. Hoe ga jij om met het idee van 'straf'? Of spreek je eerder van gevolg (vb. de geschiedenis leert dat ontarding en decadentie steeds leidde tot de ondergang, zelfs van machtige volken).

Veel uitleggers zien dat ander volk als een verwijzing naar de gemeente van gelovigen (de kerk), bestaande uit zowel Joden als heidenen die Christus aannemen. Dit betekent niet dat Israël als natie volledig is verworpen, maar dat de exclusieve rol van de Joodse leiders als rentmeesters van Gods koninkrijk wordt overgedragen aan een breder volk: allen die Jezus (h)erkennen als de zoon en vrucht dragen. Er staat niet expliciet dat de wijngaard wordt gegeven aan 'de heidenen' als zodanig, maar aan **een volk dat de vruchten ervan voortbrengt**. Dit betekent dat de kern van het nieuwe volk niet etniciteit is, maar gehoorzaamheid en geloof.

“Voor mijn zoon zullen ze wel ontzag hebben...”

Deze uitspraak geeft aan dat de heer zijn zoon niet stuurt 'om te sterven', maar in de hoop dat de pachters (de leiders en de mensen in het algemeen) naar hem zouden luisteren en positief reageren. Dit plaatst de nadruk op Jezus' boodschap en de reactie die verwacht werd van de mensen. De kern van zijn boodschap was:

- **Bekering (METANOÏA - vernieuwing van denken en leven) en geloof:** Jezus riep de mensen op om zich te bekeren en het Koninkrijk van God (en de principes van het koninkrijk) te omarmen (Markus 1:15).
- **Rechtvaardigheid en barmhartigheid:** Hij benadrukte liefde voor God en de naaste als de essentie van de wet (Matteüs 22:37-40).
- **Het erkennen van Jezus als zoon en godsgezant:** De pachters weigerden de autoriteit van de zoon te erkennen, wat symbool staat voor de afwijzing van Jezus als de gezant van God.

Wat wordt er precies verwacht van de mensen?

- **Vruchten van geloof en gehoorzaamheid:** Niet alleen het aanvaarden van Jezus als zoon, maar ook het leven naar de principes van Gods koninkrijk.
- **Gerechtigheid beoefenen:** Zoals Jesaja 5:7 duidelijk maakt zoekt God naar een volk dat rechtvaardigheid en barmhartigheid uitleeft.
- **De stem van God herkennen en erop reageren:** Jezus' komst was een ultieme oproep om terug te keren naar God en zijn weg te volgen.

Dit alles kan ook theologische consequenties hebben. De parabel suggereert dat de vader niet van tevoren veronderstelde dat zijn zoon zou worden gedood, maar eerder hoopte op erkenning, bekering en eerbied. De parabel suggereert dat de dood van de zoon het gevolg was van de rebellie van de leiders, niet een vooraf vastgestelde noodzaak als primair doel, geen vooropgesteld plan.

Dit betekent niet dat de kruisdood niet past in Gods verlossingsplan, maar dat Matteüs 21 primair de verantwoordelijkheid van de mensheid benadrukt in Jezus' verwerping.

Nota over 'de knecht des Heren'

In het studieboekje wordt gevraagd om na te denken over Jesaja 53:3 *“Nochtans, onze ziekten heeft hij op zich genomen, en onze smarten gedragen.”* – Jesaja 53.4 en ook in vers 12:

“...terwijl hij toch veler zonden gedragen heeft.”

Dit is een van de argumenten voor de substitutieleer of de leer over de plaatsvervanging.

Schuld kan echter niet overgenomen worden, kan niet uitgewist worden. Het verleden kun je immers niet ongedaan maken. De vraag is bijgevolg niet wat er moet gebeuren met schuld, maar wel: hoe gaan we om (en vooral: hoe gaat God om) met mensen die 'schuldig' zijn?

Goed om te weten: er zijn een drietal interpretaties over wie bedoeld wordt met 'de knecht des Heren':

- Een individuele profetische figuur, mogelijks Jesaja zelf, of de hervormer koning Hizkia, de profeet Jeremia of een toekomstige messias (niet Jezus).
 - Collectieve interpretatie: het volk Israël (zie bv. Jes 41:8; 49:3) dat vaak leed omwille van anderen
 - Christelijke messiaanse interpretatie: een profetische verwijzing naar Jezus Christus.
- Misschien hoeven deze interpretaties elkaar niet uit te sluiten...

Er is wel een interessante en verhelderende uitleg vanuit Jezus' dienstwerk. In Galilea kwamen mensen van overal Jezus achterna. Jezus gaat bij Petrus aan huis en geneest zijn schoonmoeder. 's Avonds drijft hij door zijn woord boze geesten uit en geneest allen die ernstig ongesteld waren, *'opdat vervuld zou worden, hetgeen gesproken werd door de profeet Jesaja, toen hij zei: Hij heeft onze zwakheden op zich genomen en onze ziekten heeft hij gedragen.'* (Matt. 8.16,17). Jezus zelf zag hier geen enkel idee van juridische plaatsvervangings in. De ziekten dragen en de zwakheden op zich nemen betekent niet: ziek of bezeten worden in plaats van de ongelukkigen die naar hem komen om bevrijd te worden. Het gaat hier wel degelijk om een dynamische solidariteit. Jezus kan niet iemand zien lijden zonder alles te doen wat in zijn mogelijkheden ligt om het kwade en het leed te verzachten of te verdrijven. (...) Kortom, de ziekten dragen betekent : verzorgen / genezen. Christus lijdt evenzeer onder de zonde als onder ziekten. Hij wil zonde bestrijden, omdat zonde al dat lijden veroorzaakt. Onze zonden dragen betekent ons daarvan genezen.

Het Hebr. NASA = dragen, wegnemen. Het wordt ook wel vertaald als 'vergeven'. Daarbij is het goed niet uit het oog te verliezen dat bijbelse vergiffenis niet gewoon een juridische beslissing is, maar wel een actief genezingsproces.

11. Wat is je reactie op de theologische implicaties zoals hierboven gesuggereerd? Hoe zie jij een en ander? Is er ruimte voor bijstellingen in het denken, ook als dat ingaat tegen gangbare clichés?
12. Hoe gaat God om met mensen die 'schuldig' zijn? Hoe ging Jezus om met mensen die 'schuldig' waren?

